کاتێك خۆکوشتن دەبێتە چالاکی

زیرەك عەبدوڵڵا

دەسپێك:

خۆکوشتن لە سادەترین مانایدا ئەوەیە کەسێك لە بووندا بوونی خۆی نەفی بکات و جەستەی ڕەشبکاتەوە, واتا زیندوێتی لە دەست بدات و جوولە و بزۆکی خۆی بگۆڕێتەوە بە متبوون, ئامادەیی خۆی لە پرۆسەی ژیانکردندا بسڕێتەوە و بەرەو نائامادەیی ئاراستەی بکات, بەشێوەیەکیتر خۆکوشتن ئەوەیە کەسێك بۆدی و ڕۆحەکەی, ڕووخسار و جەوهەرەکەی, دیار و نادیارەکەی لە ژیاندا نەهێڵێت و تەحویلی مەرگی بکات.

ئەگەرچی خۆکوشتن هۆکار و پاڵنەری جیاجیا, شێواز و ستایلی جیاجیا, ڕێگا و مەبەستی جیاجیاشی هەیە, ئەگەرچی خۆکوشتن لە یەکێکەوە بۆ یەکێکیتر و لە کۆمەڵگایەکەوە بۆ کۆمەڵگایەکیتر و لە زەمەنێکەوە بۆ زەمەنێکیتر جیاوازی هەیە, بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا دەشێت چەند خاڵێکی هاوبەش و سەرەکی لە زۆربەیاندا "ئەگەر هەمووشیان نەبێت" بدۆزینەوە و لێرەدا دەستنیشانیان بکەین لەوانە..

یەکەم: کەسی خۆکوژ بەمکارەیدا پەیامێکی هەڵگرتووە تیایدا بە ئێستا و شێوازی زاڵ و باوی ژیانکردنی سەرزەمینی ئێستا ڕازی نیە, بە ڕووداو و پێشهاتی ڕووداوەکانی ئێستا ڕازی نییە, بەوەی کەوا خەریکە لە زەمەنێکی نزیکی داهاتووی ئێستا دێتەبوون و دەبێتە واقیع و دەسەپێنرێت ڕازی نیە, بۆیە بەمکارەیدا ناڕەزایەتی خۆی دەردەبڕێت و هەوڵدەدات ئەو ئێستا نەخوازراوە, ئەو داهاتووە نزیکەی خەریکە دەبێتە ئێستایەکی نەویستراو, بگۆڕێتەوە بەو ئێستایەی کە خۆی گەرەکیەتی و خواستەکانی تیا بەدیدەکرێت, کەواتە خاڵێکی هاوبەش لە خۆکوشتندا ئەوەیە کەسی خۆکوژ ئێستا و پێشهاتەکانی ئێستای قبوڵ نیە و ڕەتیدەکاتەوە, بەمکارەشیدا دەیەوێت ئێستا بگۆڕێتەوە بەو ئێستایەی "کە بەپێی تێڕوانین و جیهانبینی خۆی" لە ئایندەدا بۆی چێ دەبێت.

دووەم: خاڵێکیتری هاوبەش لە خۆکوشتندا بۆ ئینتیماکردن "بە مانا بەرفراوانەکەی" دەگەڕێتەوە, ئینتیماکردنی خۆکوژ بۆ بوو و پێکهاتە و دامەزراوە جیاجیاکانی وەکو" مرۆڤ, خاك, نیشتیمان, سەرکردە, حزب, ئاین....هتد" و دروستکردنی پەیوەندیەکی تۆکمە و پتەو لەگەڵیاندا, بەپیرۆز زانینیان و قبوڵنەکردنی دەست بۆ بردنیان لەلایەن دەرەوە ناچۆنیەکەکان, بە نزیکبوونەوە لە شتە پیرۆزە ئینتیما بۆکراوەکەی ئینتیماکار "خۆکوژ" و دەست بۆ بردنیان لەلایەن دەرەوە ناچۆنیەکەکاندا "کەوا بە هیچ شێوەیەك لەلایەن کەسی خۆکوژ قبوڵناکرێت", کەسی ئینتیماکار کاردانەوەی جیاواز جیاوازی دەبێت کە خۆکوشتن یەکێکە لێیانەوە, کەواتە خۆکوشتن لە زۆرترین باردا وەکو کاردانەوەیەك بە دیار دەکەوێت, بەڵام لێرەدا پێویستە بووتریٚ کەوا دەشێت ئینتیماکردنی مرۆڤ بۆ شتە ئینتیما بۆکراوە جیاجیاکان بەتایبەتی" خاك, سەرکردە, حزب...هتد" جۆرێك لە بەهەڵەبردن و لە خشتەبردن و هەڵخەڵەتاندنی تێدا بێت, مەبەست ئینتیماکردنەکە زیاد لە قەبارەی پێویستی خۆی گەورە کرابێت و سادەیی و نەزانی و ناهۆشیاری کەسی ئینتیماکار هەڵقۆزرابێتەوە بۆ جۆرێك لە ئینتیمای زیاد لە پێویست کە سەرەنجام خۆکوشتنی لیٚ بەرهەم دێت.

سێیەم: خاڵێکیتری هاوبەش لە خۆکوشتندا ئەوەیە کەسی خۆکوژ تورەیە لەگەڵ ژیاندا, چیدی ئەمجۆرە ژیانکردنەی بۆ هەزم ناکرێت و ژیان لە شێوەی شتێکی زۆر پوچ و بێمانا دەبینێت, تورەبوون دەبێتە خاڵی دەستپێکی ئەم کردەوەیە, تورەبوون ئەگەر لە ئەنجامی هەر حاڵەتێکەوە بێت, یا سەرچاوەکەی هەر پرسێك بێت, ئەوا لە کۆتاییدا دەبێتە فاکتەرێکی زۆر کاریگەر بۆ بەکردەوەکردنی ئەم پرۆسەیە لە واقیعدا, بەشێوەیەکی گشتی کەسی خۆکوژ تورەیە لەگەڵ بەشێك لەو شتانەی لە ئێستادا ڕوودەدات و بەویستی ئەو نیە, بۆیە لە پێناو نەهێشتنیاندا ئەم کردەوەیە دەگرێتە بەر, لێرەشدا دەکرێت بڵێین کەسی خۆکوژ پرۆسەی خۆکوشتن بە پرۆسەیەکی فریادڕەس دەبینێت بۆ ئەوەی

لەمجۆرە ژیانکردنەی تێیکەوتووە دەربازی بکات. بەکورتی تورەیی فاکتەرێکی بەهێزی پرۆسەی خۆکوشتنە, خۆکوشتنیش لە دیدی کەسی خۆکوژدا پرۆسەیەکی فریادڕەسانەیە.

چوارەم: خاڵێکی دیکەی هاوبەش لە خۆکوشتندا ئەوەیە کەسی خۆکوژ لە چرکە ساتی پراکتیزەکردنی ئەم پرۆسەیدا جەستەی کەوتۆتە ژێر کاریگەری فرمان و ئەمر و نەهی غەریزەی مەرگدۆستی تاناتۆس, بەمانایەکیتر کەسی خۆکوژ لە سەروبەری بەئەنجامگەیاندنی ئەم کردەوەیدا لە غیابێکی کاملی عەقڵدایە, ناعەقڵانیەت تەواو زاڵە بەسەر شێوازی بیرکردنەوە و هەڵسوکەوتکردنی, هەر بۆیە غەریزەی مەرگدۆستی کۆنترۆڵکاری ئامادە, جەستەی گوێرایەڵ ڕاپێچی خۆکوشتن و مەرگ دەکات, بەبێ ئەوەی کەسی خۆکوژ بتوانێت کەمترین هەڵوەستەوە و پرسیار لە بارەی ئەو کردەوەیە بکات کە بەئەنجامی دەگەیەنێت, خۆکوشتن ئەگەر بەهەر شێوازێك و ستایلێك بێت, ئەگەر بەهەر ڕێگایەك و بۆ هەر مەبەستێك بێت, سەرەنجام هەموویان لەوێدا یەکدەگرنەوە کە کردەیەکی ناعەقڵانییە و کەسی خۆکوژ لە چرکەساتی پراکتیزەکردنی ئەم کارەیدا کەوتۆتە ژێر کاریگەری بڕیارەکانی سەنتەری بڕیاردەری غەریزەی مەرگدۆستی مرۆڤکوژ.

پێنجەم: خاڵێکی دیکەی هاوبەش لە خۆکوشتندا ئەوەیە لە دەرەنجامدا کەسی پراکتیزەکار لە ژیاندا بوونی نامێنێت و ڕەش دەبێتەوە, واتا خۆکوشتن ئەگەر بەهەر شێوەیەك بێت و بۆ هەر مەبەستێك بێت, ئەوا لە دەرەنجامیدا کەسی پراکتیزەکار بوونی نەفی دەبێتەوە, بەمەش کۆمەڵێك کێشە و کارەسات و ماڵوێرانی دێتە ئاراوە, چ لەلایەنی کۆمەڵایەتی یا سیاسی و ئابووری و پەروەردەیی و ئەخلاقی ...هتد.

لەڕاستیدا جگە لەم چەند خاڵە هاوبەش و سەرەکیەی خۆکوشتن کە لە پێشەوە ئاماژەمان بۆ کردووە خاڵی هاوبەشی تریش ئامادەیی هەیە, بەڵام لەبەرئەوەی ئەمە ویستی ئەم وتارە نییە بۆیە جێیدەهێڵین بۆ شوێنکاتێکیتر, بەڵام دەبێت ئەوەش بڵێین کە ئاماژەکردن بەم چەند خاڵانەی سەرەوە هەروا لە خۆڕا و بێمەبەست نییە, بەڵکو ئەمە مەبەستدارانەیە و لە داهاتووی ئەم وتارەدا سوودمان پێدەگەیەنێت.

لە ڕوانگەی منەوە کاتێك بمانەوێت قسە لەسەر بابەت یا پرس یا دیاردەی خۆکوشتن بە هەموو شێواز و جۆر و حاڵەتەکانیەوە, بە هەموو ڕێگا و ئامراز و مەبەستەکانیەوە بکەین, بۆ مەبەستی دیاریکردنی سەرجەم پاڵنەر و هۆکارەکانی, کەشفکردنی بونیادە پێکهێنەرەکانی, دواجار ڕوونکردنەوەی مەبەستەکانی, ئەوا دەبێت لە گشت لایەن و ڕەهەندە جیاجیاکانیەوە " سیاسی – کۆمەڵایەتی – ئابووری – ئاینی – دەروونی – ئەخلاقی ...هتد" قسەی لەسەر بکەین, واتا خوێندنەوەیەکی گشتگیر و هەمەلایەنی بۆ بکەین, بەڵام ئەمە مەودایەك و پانتاییەکی زۆر فراوانی نووسینی گەرەك دەبێت کە لێرەدا ئامادەیی نییە و هەروەها مەبەستیشمان نییە.

خۆتەقاندنەوە وەك جۆرێکی خۆکوشتن

ئەوەی لێرەدا مەبەستمانە قسەی لەسەر بکەین جۆرێکی دیاریکراو و جیای خۆکوشتنە کە لە زەمەنی ئێستادا بەشێوەیەکی بەربڵاو تەشەنەی کردووە بەشێوەیەك لە هەموو کونجێکی گێتیدا هەر لە کوردستانەوە بۆ ئەفریقیا, لە ئەفغانستانەوە بۆ ئەمریکا, لە دوورگەی عەرەبیەوە بۆ ئوستراڵیا بەرچاو دەکەوێت و ئامادەیی هەیە, ئەویش خۆتەقاندنەوەیە, خۆتەقاندنەوە بە ڕێگا و شێوازی جۆراوجۆر, بەڵام بۆ مەبەستی چۆنیەك.

خۆتەقاندنەوە لە ڕێگای بەیەکبەستنی جەستە و چەکی مرۆڤکوژ, تێکەڵکردنی لەش و باروت, گرێدانی جەستە و ترای *نیوترۆ تۆلۆین (TNT), بۆ مەبەستی* لە ناوبردن و کوشتنی بەرامبەری دژ, نەهێشتن و ڕەشکردنەوەی جەستەی ئەویتر لەسەرزەمینی ژیانکردنی هاوبەشدا.

خۆتەقاندنەوە کە جۆرێکی جیای خۆکوشتنە خاوەنی سیفات و خەسڵەتی خۆیەتی, تایبەتمەندی و جیاکەرەوەی خۆی هەیە, کە لەڕووە دیارەکەیدا کەسی خۆکوژ هەڵگری ئایدیۆلۆژیایەکی سیاسی دونیاییە, بەڵام بارگاویکراوە بە ئایدیا و تێڕوانین و جیهانبینی ئاینی و خوداپەرستی, بەشێوەیەکیتر خۆتەقاندنەوە خۆکوشتنی ئەوانەیە کە پێکهاتە

و سەرکردەکانیان لەنێو ژیاندا بەشێوەیەکی سەرەکی هەممی سیاسیان هەیە, ئیرادە و خواستی گرتنە دەستی دەسەڵاتی حوکمگێڕان و بەڕێوەبردنی کۆمەڵگایان هەیە, بەڵام بۆ دەستەبەرکردنی خواستەکانیان لەنێو واقیعدا ئاین و فەلسەفە و ئایدیا و پێوەر و لۆژیك و حوکمی ئاینیان وەکو وەسیلەیەك و هێزێکی پاڵپشت و یارمەتیدەر بەکارهێناوە, واتا هەممی سیاسیانەی خۆیان و کار و کردەوە و چالاکیە سیاسیەکانیان بەڕەنگێکی ئاینی ڕەنگڕێژ کردووە و ماسکێکی ئاینیان لەسەرکردووە, هەروەها چوارچێوەیەك و قاڵبێکی ئاینیان پێبەخشیوە.

قۆناغەکانی پڕۆسەی خۆتەقاندنەوە

لە دیدی منەوە پڕۆسەی خۆتەقاندنەوە کە پڕۆسەیەکی سیاسی ئەبستراکتە و دەمامکێکی ئاینی لەسەرکراوە, بە دوو قۆناغی سەرەکیدا تێپەڕ دەبێت, ئەویش قۆناغی ئامادەکردن و قۆناغی لێکدانەوەیە, قۆناغی بەکردەوەکردن و قۆناغی بەچالاکی لێکدانەوەیە, هەر قۆناغێك لەم دووانە شێوازی ئیشکردنی خۆی و هەنگاو و تاکتیکی تایبەت و جیاوازی هەیە, بەڵام دواجار هەر دووانەیان یەك ستراتیژ و یەك ئامانجیان هەیە.

قۆناغی ئامادەکردنی پڕۆسەی خۆتەقاندنەوە

قۆناغی ئامادەکردن سەرەتا بە گەڕان بە دوای کەسانی سادە دەسپێدەکات, کەسانێك کە لە هەموو ئەوانیتر زیاتر ئامادەیی بەکردەوەکردنی ئەم پڕۆسەیەیان لێ بەدیدەکرێت, ئەمەش بەحوکمی سادەیی بوون و نەزانین و ناهۆشیاریان لە ژیانکردندا, گەڕان بە دوای کەسی سادە و دۆزینەوەیان خاڵی سەرەتا و دەسپێکی پڕۆسەکەیە, ئینجا لێیەوە هەنگاوی دووەمی ئامادەکردنی کەسی سادە دێتە گۆڕێ کە لە ڕێگا جۆراوجۆرەکانی پڕۆسەی مێشك شووشتنەوە بە ئەنجام دەگات, پڕۆسەی مێشك شووشتنەوە بنەڕەتیترین هەنگاوی ئامادەکردنی کەسی سادەیە بۆ خۆتەقاندنەوە, لەم هەنگاوەدا دەکرێت پرسی جیاجیا بێتە بابەتی پڕۆسەی مێشك شووشتنەوە و ئامادەکردنی کەسی سادە کە ڕەنگە ئاین بەرچاوترینیان و کاریگەرترینیان بێت, ئەمەش چونکە ئاین هاوڕێیەتیەکی باشی هەیە لەگەڵ کەسی سادە, هەر دووانەیان تۆڕئاسا ئاوێزانن و بەبێ یەکتری هەڵناکەن, نە کەسی سادە بەبێ ئاین و نە ئاینیش بەبێ ئامادەیی کەسی سادە دەتوانێت بژیێت و بەردەوامی بەبوونی خۆی و دونیابینی خۆی بدات, ئەوەندەی پرسە جیاجیاکانی نێو ئاین بۆ وێنە "جیهادکردن – شەهیدبوون ....هتد" یارمەتی ئامادەکردنی کەسی سادە دەدات بۆ پراکتیزەکردنی پڕۆسەکە, مەگەر تەنها سادەی و نەزانی کەسەکە ئەوەندە یارمەتیدەر و کاریگەر بێت لەسەر پراکتیزەکردنی پڕۆسەکە, ئەگەرنا هیچ فاکتەرێك وەکو ئاین کاریگەری بەو شێوەیە نابێت بۆ بەکردەوەکردنی خۆتەقاندنەوە, ئەمەش مانای وانیە کە هۆکاریتر بوونی نەبێت لە ئامادەبوونی کەسی سادە بۆ خۆکوشتن, بەڵکو هۆکاری کۆمەڵایەتی و ئابووری و دەرونی ...هتد ئامادەییان لێیەوە هەیە.

دوای کردەی مێشك شووشتنەوە هەنگاوی ئامادەبوون بۆ بەکردەوەکردنی پڕۆسەکە لەلایەن کەسی خۆکوژ دەست پێدەکات, کە ئەمەش بۆ خۆی هەنگاوێکی گرنگی پرسەکەیە, چونکە لە بووندا هیچ پڕۆسەیەك بەرجەستە نابێت, هیچ دیاردەیەك بەدیاردە نابێت تاوەکو بکەری نێوی "کە فاکتەرێکی زۆر کاریگەری پڕۆسەکە پێکدەهێنێت" ئامادەی بەکردەوەکردنی کردەوەکە و بەدیاردەکردنی دیاردەکە نەبێت.

دوای ئەم هەنگاوەش ئیدی هەنگاوی بەیەکبەستنەوەی جەستە و مادده تەقەمەنیە جۆراوجۆرەکان دەستپێدەکات.

دواهەمین هەنگاو لەم قۆناغەدا دانانی پلان و نەخشەی تایبەت بۆ بەئەنجامگەیاندنی کردەوەکە دەبێتە شوێنی بیر لێکردنەوە و نەخشە بۆ کێشان, ئەمەش بۆ مەبەستی کوشتنی بەرامبەری دژ.

لەگەڵ خۆتەقاندنەوەی کەسی سادە و کوشتن و زامدارکردنی هەندێکی بەرامبەری دژ, ئەوا قۆناغی یەکەمی پڕۆسەکە کۆتایی پێدێت, ئینجا لێرەوە قۆناغی دووەمی پڕۆسەکە دەسپێدەکات کە قۆناغی بەچالاکی لێکدانەوەیەتی لەلایەن

گروپ و حزب و حکومەتە پەیوەستدارەکانەوە, هەر وەکو ئەوەی لەنێو میدیا و تیڤی و کەناڵە ڕاگەیاندنە جیاجیاکان بەدیدەکرێت.

پڕۆسەی خۆتەقاندنەوە و بەچالاکی لێکدانەوەی

دوای بەئەنجام گەیاندنی کردەکە میدیاکان ڕێکلامی چالاکیکردنی بۆ دەکەن, لێرەدا ئەمە شوێنی هەڵوەستە بۆکردن و پرسیارلێکردن دەبێت, بۆچی بەچالاکی لە قەڵەم دەدرێت, یا بەشێوەیەکیتر مەبەستە نادیارەکانی پشت بەچالاکی لێکدانەوەی خۆتەقاندنەوە چییە؟ ئایا بۆ ئەویە سەرنجی دەرەوە و دوژمن بۆ هێز و توانا و ئیرادە و بیروباوەری سیاسییانەی خۆیان و ئەندامانی بنکەکەیان ڕابکێشن, یا بۆ ئەوەیە کێشەی خۆیان بە کێشەیەکی عادیلانە و ئاینییانە لە قەڵەم بدەن, تاوەکو ئیش لەسەر وەتەری سۆزی هاوئاینییەکانیان بکەن, یا بۆ ئەوەیە کەسانیتر هانبدەن بۆ بەئەنجامگەیاندنی پڕۆسەی لەمجۆرە؟

لە تێڕوانینی مندا مەبەستگەلێکی ناچۆنیەك لە پشت بەچالاکی لێکدانەوەی خۆتەقاندنەوە ئامادەیی هەیە, کەوا دەشێت هەندێکیان ئەمانە بن.

یەکێك لە مەبەستەکانی ئەم لێکدانەوەیە پیشاندانی چالاکی گروپ یا هێز یا حکومەتەکەیە لە ئێستادا بۆ ئێستا, بەدیارخستنی هێز و توانای پێکهاتە و ئیرادە و بیروباوەڕی ئەندامان و لایەنگرانە بۆ ئەندامان و لایەنگرانی لەلایەك, و بۆ جەمسەری بەرامبەری دوژمن لەلایەکیتردا, ئەمەش چونکە پێکهاتە لە شەڕ و ڕووبەڕووبوونەوەدایە لەگەڵ جەمسەری بەرامبەر, بەمانایەکیتر لەسەرێکدا دەیەوێت ئەندامانی دڵنیا بکات لە بەهێزی و بەئیرادەیی خۆی, لەسەرێکیتریشدا ترس و تۆقاندن بداتە دوژمنی پێکهاتە.

مەبەستێکی دیکەی ئەم پرسە بۆ بەمێژووکردنی ئێستایە, واتا ئێستا بکاتە مێژووی خۆی, ئەمەش بۆ پڕکردنی لاپەرەکانی مێژووی پێکهاتەیە بە کردەی چالاکی و ئازایەتی و کۆڵنەدان, بە سەروەری و کۆششی نەپساوە, ئەمەش بۆ ئەوەی سوودی جیاجیای لێوەربگرێت.

مەبەستی سێیەمی ئەم پرسە لە ئێستادایە بۆ ئایندە, بۆ بەئێستاکردنی ئایندەیە, بۆ وەك ئێستا لێکردنی ئایندەیە, ئەمەش بۆ ئەوەی کەسانیتری لەمجۆرە "ئامادە بۆ خۆتەقاندنەوە" ئامادە بکات, مێژوویێك بە دیاردەکە و شەرعیەتێك بە کەسانیتر بدات, بۆ ئەوەی درێژە بەمانەوە و بەردەوامبوونی ئەم پڕۆسەیە بدەن و لە ئایندەدا چەندبارەی بکەنەوە.

لێرەوە هەقە بپرسین چ دیدێك لە پشت بەچالاکی لێکدانەوەی خۆتەقاندنەوەیە؟ ژیاندۆست یا مەرگدۆست .. هیومانی یا ناهیومانی .. جوانبین یا دزێوبین ؟ کاتێك خۆتەقاندنەوە "کە جۆرێکی خۆکوشتنە" دەبێتە یا "دەکرێتە" چالاکی, ئەوا چیدی قسەکردن لەسەر چالاکی و ناچالاکی کردەکە نابێت, بەڵکو قسەکردن تەحویلی سەر جیاوازی نێوان ژیان و مەرگ دەبێت, لە کوێدا ژیان لە مەرگ جیاوازە, لە کوێدا مەرگ دەخاتە دەرەوەی سنور وماڵی خۆی و قبوڵی ناکات, مەرگ لە کوێدا دەرفەت بە ژیان دەدات ژیانی خۆی بژیت, لە کوێدا سنورێك بۆ ژیان دادەنێت و ڕووبەڕووی وەستانی دەکات, هەمیشە لەنێوان ژیان و مەرگدا سنووری جیاکراوە هەیە, نە مەرگ ژیان قبوڵ دەکات و نە ژیانیش مەرگ, نە مەرگ دەچێتە نێو ژیان و نە ژیانیش بۆ نێو مەرگ, کە مەرگ ئامادەبوو, ژیان ئامادەیی نابێت و بەپێچەوانەشەوە کە ژیان ئامادەبوو, مەرگ ئامادەیی نابێت, ناشێت لە یەککاتدا بژیت و مردوو بیت , بمریت و زیندوو بیت, کاتێك خۆتەقاندنەوە دەبێتە یا "دەکرێتە" چالاکی, ئەوا سنوری نێوان مەرگ و ژیان نامێنێت, نە مەرگ ماڵ و چوارچێوەی خۆی دەناسێت و نە ژیان, نە مەرگ زەمەن و ساتی خۆی لەبەرچاو دەگرێت و نە ژیان, کاتێك خۆتەقاندنەوە دەکرێتە چالاکی بەردەوام مەرگ هەڕەشە لە ژیان دەکات و مەوداکانی تەسك و ساتەکانی نزیك دەکاتەوە, ژیانیش خۆی تێکەڵ بە مەرگ دەکات و قەدەرەکانی پێدەسپێرێت و ژینگەی بۆ دەسازێنێت, چالاکیکردن تەنها پەیوەستە بە ژیان, نە ژیان بەبێ چالاکی و نە چالاکیش بەبێ ژیان بوونیان دەبێت, چالاکی لەنێو ژیاندایە و بۆ ژیانیشە, لەپێناو جوانکردنی ژیان

و بەردەوامبوونیـەتی, کاتێـك خۆتەقاندنـەوە بکرێتـە چـالاکی, ئـەوا مـەرگ کراوەتـە چـالاکی, کردنـی خۆتەقاندنـەوە بەچـالاکی کردنـی مەرگـە بەچـالاکی, بـەکورتی کردنـی خۆتەقاندنـەوە بەچـالاکی وەك یـەك لێکردنـی ژیـان و مەرگـە, لێرەوەش ئـەو دیـدە دژێـو و مەرگدۆسـت و ناهیومانیـەی کـەوا خـۆی لەپشـت بەچـالاکی لێکدانـەوەی خۆتەقاندنـەوە حەشارداوە بەدیار دەکەوێت.

ئاستەکانی پڕۆسەی خۆتەقاندنەوە

پڕۆسەی خۆتەقاندنەوە تا ئەو شوێنەی پەیوەندی بە پرس و بیروباوەڕە ئاینیەکانی لە شێوەی "جیهادکردن , شەهید بوون...هتد" هەبێت, ئەوا قسەیەکی جیا هەڵدەگرێت کە لێرەدا باسی ئێمە نابێت و تەنیا قسـەیەك لـەو بارەوە ئەوەیە لە کۆتاییدا خاڵێکی بچوکی جیهادکردن دەوروژێنین.

بەڵام لەبەرئەوەی ئەم پڕۆسەیە ڕەهەندیتری هەیە و بەچالاکی سـەربازی و سیاسی حکومـەتێك یـا حزبێك و گروهێکی سیاسی لێکدەدرێتەوە و دادەنرێت, بۆیـە چیدی قسـەکردن لەسـەری دەبێتـە قسـەکردنێکی سیاسییانەی ئەبسـتراکت, خۆتەقاندنـەوە کـە تـەنها پەیوەندیـەکی لەگـەڵ ئـاین و بـیروڕا و ئـایـدیای ئـاینی هـەبێت, لەوێوەیـە کەسـی سـادەی پێبارگاویکراوە, واتا سیاسیەکان ئاینیان وەکو ئامرازێك بەکارهێناوە بۆ ڕەوایەتیدانی بە ئەنجامگەیانـدنی چالاکیەکە و هیچیتر.

خۆتەقاندنەوە جگە لـەوەی بە بیرۆکە و عەقیدەی ئـاینی بارگـاویکراوە, ئـەوە بـۆ خـۆی پڕۆسـەیەکی دوو سەرەشـە, لـە سـەرێکیدا کردەیـەکی مەبەسـتداری سیاسـییە, لـە سەرێکیتریشـیدا کردەیـەکی بەرنامـە بـۆ داڕێـژراوی سـەربازییە, لـە خۆتەقاندنەوەدا لایەنی سەربازی وەکو میکانیزمێك بەکارهێنراوە لەلایەن لایەنی سیاسی, واتـا سیاسـییەکان خواسـتی سەرەکیان لێیەوە هەیە, وەلێ عەسکەرییەکان بەڕێوەبەر و پلان داڕێژەر و نەخشەسـازی بـۆ دەکـەن, ئاشکراشـە کەسـی سادەی نەزان و ناهۆشیار پراکتیزەی دەکات, کەواتە بۆ ئەوەی خۆتەقاندنەوە وەکو دیاردەیـەکی سـەر گۆڕەپـانی ژیـان ئامـادەیی هـەبێت دەبێـت هـەر سـێ پرسـی "خواسـتی سیاسـیانە .. پـلان داڕێـژەری عەسـکەریانە .. کەسـی سـادەیی بەرجەستەکار" ئامادەیی هـەبێت, خۆتەقاندنـەوە دەشـێت لـە دوو ئاسـتدا بخوێندرێتـەوە ئـەمانیش ئاسـتی سیاسـی و ئاستی عەسکەری.

یەکەم: ئاستی سیاسی

لە ئاستە سیاسییەکەیدا دەڵێین کاتێك سیاسـەتکردن دەمانگەیـەنێتـە سـەر لێـواری ئـەو بـاوەڕەی هـیچ ڕێگایـەك یـا هـیچ جـۆرێکی چـالاکی نوانـدن لەبـەردەم سیاسـەتکاران یـا لایـەنگران و ئەنـدامانی پێکهـاتێکی سیاسـی نـەماوە تـەنها خۆتەقاندنەوە نەبێت, ئەوا ئەم سیاسەتە پێش هەر شتێك کارێزمایی سەرکردە و ڕێبەرەکەی, ئینجا سەرکردە پەرستی ئەندامەکانی ئاشکرا دەکات.

لە خۆتەقاندنەوەدا سیاسەتکردنێکی کاریزمایی ئامادەیی هەیە, بەو مانایـەی بڕیـاری خۆتەقاندنـەوە و ڕەوایەتیـدانی تەنها لە دیدێکەوە دەردەچێت و دەشبێت لەلایەن ئەندامانی بنکەی پێکهاتەوە بـەبێ ئـاخر و هەڵوەسـتەکردن پـەیڕەوی لێ بکرێت و بەرجەستە بکرێت, خۆتەقاندنەوە جگە لەوەی سیاسەتکردنێکی کاریزمایی لە پشتە، ئەوا کاریزمایشە لە هەڵبژاردنی چالاکی نواندن, واتا خۆتەقاندنەوە دەبێتـە تـەنها ڕێگـا و چالاکی نوانـدنی کەسـی خۆتەقێنـەر, ئەگـەر لـە سیاسـەتدا هونـەری مامەڵـەکردن لەگـەڵ شـت و بووەکـانی دەوروبـەر و بەدەسـتهێنانی پێداویسـتیەکان، هونـەرێکی بەردەوام و مومکین بێت, ئەگەر سیاسەتکردن هونەرێك بێت عەقڵ چوارچێوەی داخوازیە هەنووکەیی و دوورمەوداکانی کێشا بێت, ئەگـەر لـە سیاسـەتکردندا لایەنـە بەهێز و لاوازەکان, هـەنگاوە مـاقووڵ و ناماقووڵـەکان, کردە عـەقڵانی و ناعەقڵانیەکان, لـۆژیکی و نالۆژیکـەکانی پرۆسـەیەك لێکبدرێتـەوە, ئەگـەر لـە سیاسـەتکردندا چییـەتی داخوازیـەکان و چۆنیەتی دەستەبەرکردنیان لەبەرچاو بگیرێت, کەواتـە لە سیاسەتکردندا پڕۆسـەکان بـەردەوام ئەلتـەرناتیڤیان هەیـە,

جۆرێکیتر مامەڵەکردن هەیە بۆ دەستەبەرکردنی خواستە ستراتیژیەکان, لە سیاسەتکردندا بەردەوام کردەی تاکتیکی لە خزمەتی خواستی ستراتیژیدایە, بەڵام ئەمە مانای وانیە کردەی تاکتیکی دەبێت کردەیەکی نالۆژیکی و ناعەقڵانی بێت, لێرەدا کاتێك خۆتەقاندنەوە دەبێتە تاکتیکێك و چالاکی نواندنێکی ڕەهای بێئەلتەرناتیڤ, ئەوا ئەمە سیاسەتکردن نیە هێندەی گەمەکردنە بە مەرگ, خۆتەقاندنەوە پەیوەندی بەستنێکی پتەوی سیاسەتکارانە لەگەڵ مەرگ, مەرگی خۆی و ئەندامانی, مەرگی ئەوانی بەرامبەر, ئەو سیاسیەی لەگەڵ مەرگدا دۆست بێت هەمیشە ئەو پێکهاتەی ئەو تیایدا سیاسەت دەکات مێژوویکی بێپسانەوە و درێژی هەیە یا "دەبێت" لەگەڵ مەرگ و مرۆڤکوشتندا, هەر بۆیە مەرگ لەلایدا دەبێتە تاکتیك و ستراتیژ, بە تاکتیکی مەرگ ئیش بۆ ستراتیژی مەرگ دەکات, لێرەدا کاتێك سیاسەتکردن لەپێناو مەرگدا بێت, لەپێناو هونەری لە دەستدان و مردندا بێت, ئەوا سیاسەتکردن نیە هێندەی گەمەکردنە بە چارەنووس و ڕۆح و جەستەی مرۆڤ و ئەندامانی پێکهاتەکەی.

بەکورتی خۆتەقاندنەوە لەڕووە سیاسیەکەی هیچ مانایەك هەڵناگرێت تەنها ئەوە نەبێت سیاسەتکاران و خواستیارانی ئەم کردەیە دژی ژیان و دۆستی مەرگن, دژی هیومانیستی و دۆستی مرۆڤکوژین.

دووەم: ئاستی سەربازی

لە ئاستە سەربازییەکەیدا خۆتەقاندنەوە کردەیەك یا تاکتیکێکی زۆر ناماقووڵ و نالۆژیکی و ناعەقڵانیە, ڕەنگە لێرەدا پرسیارێك قیت بێتەوە و بڵێت ئایا لە شەڕدا لۆژیك و عەقڵ ئامادەیی هەیە؟ بەڵێ لە شەڕدا عەقڵ ئامادەیی هەیە, بەڵام ئامادەییەکی پەرچەییانە, لە شەڕدا عەقڵ بەبێ عەقڵی ئیشی خۆی دەکات, لە شەڕدا عەقڵ لە ژێر بڕیار و ئەمر و نەهی سەنتەری بڕیار بەدەست و زاڵی غەریزەدایە, واتا غەریزە بڕیار دەدات بۆ ئەوەی عەقڵ پلان دابرێژێت و هێلکاری بۆ چونیەتی ڕووبەڕووبوونەوە و شەڕکردن بکێشێت, لێرەوە پرسیارێکیتر سەرهەڵدەدات مادام لە شەڕدا عەقڵ ئامادەیی هەبێت، کەواتە خۆتەقاندنەوە بۆ کردەیەکی ناعەقڵانیە لە کاتێکدا ئەوی بەرامبەریش دەکوژێت؟ ئاشکرایە لە شەڕدا یاسایەکی باو و کارپێکراوی ئەبەدی هەیە دەڵێت"پێش ئەوەی بکوژرێی بکوژە .. بۆ ئەوەی نەکوژرێی بکوژە" بەپێی ئەم یاسایە کەسی شەڕکار دەڵێت پێش ئەوەی بمکوژی دەتکوژم, بۆیە دەتکوژم تاوەکو نەمکوژیت, ئەبەد لە شەڕدا ئەوە نیە بۆ ئەوەی تۆ بکوژم ئەوا خۆم دەکوژم, بۆ ئەوەی تۆ لەناو ببەم ئەوا خۆم لەناو دەبەم, ئاخر مرۆڤ بۆچی شەڕ دەکات, لەوە ناچێت کەس بۆ ئەوە شەڕ بکات تاوەکو بکوژرێت, هەمیشە لە جەنگدا هیوایەك هەیە بۆ ژیانی پاش جەنگ, کەسی جەنگاوەر هەمیشە دەیەوێت ژیانێك پاش جەنگ بژیێت, یا ژیانێك براکسیس بکات کە لە ژیانی پێش جەنگ نەچێت, هەر ئەم هیوایەشە وا دەکات ئەم یاسا باوەی شەڕ لۆژیك بە خۆی ببەخشێت, لێرەوە خۆتەقاندنەوە کردەیەکە دژی خودی یاسای شەڕ خۆشی, چونکە ئەگەر یاسای شەڕ ئەوەبێت تۆ دەکوژم بۆ ئەوەی نەمکوژیت, ئەوا خۆتەقاندنەوە پەیامی ئەوەی هەڵگرتووە کە لەگەڵ تۆدا خۆشم دەکوژم, لەپێناو نەهێشتنی ژیانی تۆدا ئامادەم ژیانی خۆشم بکەمە قوربانی, بەڵام ئایا ناشێت تۆ بکوژم و خۆمیش نەکوژم؟ تۆ نەهێڵم و خۆمیش بهێڵم؟ خۆ ئەمە ئەگەرێکی زۆر موومکینە لە تاکتیکەکانی دونیای جەنگدا, چونکە لە ئەزموونەوە دەرکەوتووە لە دونیای جەنگدا بێکۆتا تاکتیك هەیە بۆ کوشتنی بەرامبەری دوژمن, بەڵام کاتێك هیچ ڕێگایەك لەبەردەم کوشتنی ئەوی بەرامبەر نیە تەنها تەقاندنەوەی خۆم نەبێت, لێرەوە ئەوە لادان لە یاسای باوی شەڕ و مامەڵەنەکردن بەپێی لۆژیکی شەڕ بەدیار دەکەوێت.

ئەگەر گریمانی ئەوە بکەین کەسی خۆتەقێنەر لەمکارەییدا بەجیدی پەیامی ئەوەی هەڵگرتووە کە دەڵێت بۆیە خۆم دەکوژم تاوەکو دوژمن بکوژم بۆ ئەوەی لە پشت ئەمەدا میللەتەکەم, حزبەکەم, گروپەکەم, حکومەتەکەم, سەرفراز بژیت, بەوێنەیەکیتر بۆیە خۆم گیانفیدای پێکهاتە ئینتیما بۆکراوەکەم دەکەم تاوەکو ژیانێکی باشتریان بۆ دەستەبەر بکەم, لێرەوە دەشێت جۆرێك لە خۆهەڵخەڵەتاندنی تێدا بێت, ئەویش کەسی خۆتەقێنەر هەر لە خۆڕا و بە ویستی خۆی خۆی گیانفیدای میللەت و حزب و گروپەکەی ناکات تاوەکو داوای لێنەکرێت, کەواتە ئەوەی دەیکات داوای

لێکراوه بیکات نەوەکو هەڵبژاردەی ویستی خۆی بێت, جگە لەمە دیسان خۆتەقاندنەوە بەهیچ جۆرێك خۆشی و ئاسوودەیی لەگەڵ خۆیدا ناهێنێت نە لەساتی بەکردەوەکردنیدا و نە لەساتەکانی دوای بەکردەوەکردنیش, بۆیە باوەڕکردن بەوی لەپاش ئەم کردەیەدا ژیانێکی باشتر بۆ پێکهاتە ئینتیما بۆکراوەکە دەستەبەر دەبێت ئەوە باوەڕێکە لەکردەیی هەڵخەڵەتاندن و لە خشتەبردنەوە دروست بووە, بەکورتی مردنی من لەپێناو نەمانی تۆدا کردەیەك و تاکتیکێکی زۆر ناماقووڵ و ناعەقلانی بواری عەسکەرییە.

پرۆسەی خۆتەقاندنەوە و کەسی خۆتەقێنەر

ئەگەرچی خۆتەقاندنەوە لە هەر دوو ئاستی سیاسی و سەربازی کردەیەکی نالۆژیکی و ناعەقلانیە, بەڵام هێشتا بە داخوازیەکانی سیاسەتکاران و بەپلان داڕێژتن و نەخشەکێشانی عەسکەرییەکان بەکردەوە نابێت تاوەکو کەسی سادەی خۆتەقێنەر ئامادە نەبێت بۆ بەئەنجام گەیاندنی, ئاشکرایە ئەوەی ڕێخۆشکارە بۆ بەئەنجام گەیاندنی ئەم کارە, ئەوەی وا دەکات خۆتەقاندنەوە وەکو دیاردەیەك لەنێو واقیعدا ئامادەیی هەبێت, ئەوا بەپلەی سەرەکی سادەیی و کاڵفامی کەسی خۆتەقێنەرە, ناهۆشیاری و کورتبینی کەسی سادەییە, ئەم کردەیە گەرچی بەڕێوەبەر و پلان داڕێژەر و نەخشەسازی هەبێت, گەرچی ژینگەیەکی لەبار و باروودۆخێکی گونجاوی هەبێت, تاوەکو کەسێك ئامادەیی خۆتەقاندنەوەی نەبێت قەت بەکردەوە ناکرێت, بۆیە خۆتەقاندنەوە چەندە خەتاکەی لە ئەستۆی بەڕێوەبەر و پلان داڕێژەرانی دابێت, ئەوا ئەوەندەش لە ئەستۆی کەسی سادەی خۆتەقێنەرە, ئاخر ئەگەر کەسی سادە پرۆسەکە بەرجەستە نەکات چۆن بەئەنجام دەگات, ئەگەر کەسی سادە خۆی نەتەقێنێتەوە خۆتەقاندنەوە چۆن ڕوودەدات.

وتمان کەسی سادە لە پراکتیزەکردنی خۆتەقاندنەوەدا ئەو بیروباوەڕ و عەقیدەیەی هەیە کە پێیوایە ئەوەی دەیکات جیهادکردنە و لە پشتیەوە شەهید دەبێت, بەمەش دەرگای بەهەشتی هەمیشەیی بەڕوویدا ئاوەڵا دەکرێت و ئیدی بۆ ئەبەد لەنێویدا لەگەڵ حۆریەکان دەستلەملانێ دەمێنێتەوە, واتا پێیوایە بەهەشت دەستەبەر دەکات, لێرەدا پرسیارێك سەرهەڵدەدات ئایا یاسا و ڕێسا و پێوەری جیهادکردن چۆنە, لەبەرامبەر کێدا و لە چ سەرزەمینێك و کاتێك پێویستە بکرێت؟ ئەگەر بەوردی سەیری ڕەهەندە جیاوازەکانی جیهادکردن بکەین و لێیبکۆڵینەوە وەکو ئەوەی لەنێو ئاییندا بوونی هەیە, ئەوا ئەوە بەدیدەکەین ئەم کردەیەی کەسی خۆتەقێنەر دەیکات و بەجیهادکردنی بەستۆتەوە تاڕادەیەکی زۆر یەك ناگرێتەوە لەگەڵ هێڵە گشتیەکانی جیهادکردن و لادانێکی زۆر لێیەوە بەدیدەکرێت, یەکێك لەمەرجەکانی جیهادکردن ئەوەیە لەبەرامبەر دوژمن "بەمانا ئایینیەکەی" دەکرێت, جیهادکردن لەبەرامبەر کەسێك ناکرێت سەر بەهەمان ئاینی کەسی جیهادکار بێت و هەمان ئایین بەشێك لە پێکهاتەی ڕۆحی و مەعنەوی پێکهێنا بێت, هەر وەکو ئەوەی ئێستا ئەندامانی گروپ و پێکهاتە سیاسیە جیاجیاکانی نێو جیهانی کۆمەڵگا ئیسلامیەکان لەبەرامبەر ئەندامانی ئەم کۆمەڵگایانە بەئەنجامی دەگەیەنن, کاتێك خۆتەقاندنەوە لەبەرامبەر کەسێکی هاوئاین دەکرێت, ئەوا ڕاستەوخۆ شوناس و کارکردەکەی لە جیهادکردنەوە بۆ مرۆڤکوژی "قاتیل" دەگۆڕێت, دیارە بەپێی یاسا و حوکمی هەمان ئاینی کەسی جیهادکار "قاتیل" سزای خۆی هەیە, ئەویش کردنەوەی دەرگای جەهەنەمە بەڕوویدا و سوتانێتی لەنێویدا "جگە لە سزای دونیایی", نەوەکو کردنەوەی دەرگای بەهەشت و دەستلەملانێی حۆریەکان, سەیرەکەش لێرەدایە سادەیی کەسی خۆتەقێنەر گەیشتۆتە ئەو ڕادەیەی نەزانێت ئەوەی دەیکات جیهادکردنە یا مرۆڤکوژی, چاکەکارییە یا خراپەکاری, ئاخر کەسی سادە مرۆڤکوژیان بۆ ڕازاندۆتەوە و لە شێوەی جیهادکردنیان پێشانداوە, خراپەکاریان بۆ جوانکردووە و ماسکی چاکەکاریان بۆ لەسەر ناوە, کەچی زۆر بێباکانە باوەڕی پێ هەیە و بێئاگایانەش بەرجەستەی دەکات, باشتر وایە کەسی سادە بپرسێت ئەو بەرپرس و سەرکردەیەی بیرۆکەی خۆتەقاندنەوە لەمێشك و دەروونیدا دەچێنێت و داوای ئەنجامدانی خۆتەقاندنەوەی لێدەکات, بۆچی خۆی ئەم کارە پراکتیزە ناکات؟ ئایا سەرکردە و بەرپرسەکان ئەم بەهەشتەیان گەرەك نیە کە لە پشت خۆتەقاندنەوە بەدەست دێت؟

کەواتە یان ئەمە کارێکە بۆ کڕینەوەی بەهەشت نییە, یانیش بەهەشتێکیتر بۆ ئەوانی سەرکردە ئامادەیی هەیە جیا لەو بەهەشتەی ئەندامە ناهۆشیارەکە خۆی لەپێناودا دەتەقێنێتەوە, خۆتەقاندنەوە کردەیەکە ئینسانیەتی کەسی خۆتەقێنەر زەربی سفر دەکات و لەگەڵیشیدا جۆرێك پەیوەندی "سەنتەر/ پەراوێز.. خوداوەند/ بەندە" لەنێوان ئەندامان و سەرکردەکانی پێکهاتەکان پیشاندەدات, پرۆسەی خۆتەقاندنەوە مرۆڤ و ژیان بێبەها و کەم نرخ دەکات, بۆیە پێویست بە نەهێشتنی دەکات, بۆ نەهێشتنی ئەم کردە ناماقووڵە مرۆڤکوژە ئەستەمە لە ئێستادا ئەو پێکهاتانەی خۆتەقاندنەوەیان هێناوەتە سەر گۆڕەپانی ژیانکردن و سیاسەتی پێدەکەن, تێبگەیەنرێن ئەمەی دەیکەن سەد دەر سەد پرۆسەیەکی ناسیاسی و ناهیومانیە, و باشترێکە " لەپێناو نەمانیدا" بیر لە گۆڕانی بکەنەوە, ئەمەش تەنها لەبەرئەوەی هیچ گوێیەك لە خزمەتی سەدای دەنگی غەیرەخۆدا ڕاناگرن و هیچ کردەیەکیش بە لۆژیکی نابینن جگە لەوی خۆیان بەئەنجامی دەگەیەنن, هەر بۆیە قسەکردن لەگەڵیاندا بێسوود و بێمەئوایە, لێرەوە بۆ چیدی نەهێشتنی ئەم کردەوەیە ڕووی قسەکردنمان ئاڕاستەی کەسی سادەی خۆتەقێنەر دەکەین و دواجار لەگەڵ بەختیاردا پێی دەڵێین "هێندە کاڵفام مەبە ئەی دۆست, وا بزانیت مردنی تۆ گوڵزار دەڕازێنێتەوە .. سەیرکە و ببینە ئەی دۆست, دوای مردنی تۆ , ژیان هەروەکو خۆیەتی .."

ئەنجامگیری

لە ئەنجامگیری ئەم وتارەدا ئەوەندە هەیە دەڵێین خۆتەقاندنەوە کە پرۆسەیەکی جیای خۆکوشتنە پرسێك و چالاکیەکی تەواو سیاسییانە و سەربازییانەیە, بەڵام بە ئاین و فیکری ئاینپەرستی بارگاویکراوە, خۆتەقاندنەوە مەبەستی جیاجیای هەیە, بەڵام سەرەکیترینیان کوشتنی ئەویتری دوژمن و پێشاندانی هێزی گروپ و پێکهاتە سیاسییەکەیە بۆ ئەندامان و لایەنگرانی خۆی لەلایەك, هەروەها بۆ دەرەوەی دوژمن لەلایەکیتر, ئەم پرۆسەیە بە کەسێك بەئەنجام دەگەیەندرێت کەوا کەسێکی سادە و ناهۆشیارە, هەممی ژیانکردنی نەماوە, هەممی جوانژیانی نەماوە, جگە لەمە بەپرۆسەی مێشك شووشتنەوەدا تێپەڕیووە, خۆتەقاندنەوە پرۆسەیەکی تەواو ناعەقڵانی و نالۆژیکیە, چونکە دیدێکی ناهیومانی مرۆڤکوژ دایدەڕێژێت و دەخوازێت لەواقیعدا بەئەنجامی بگەیەنێت و بەردەوامیشی پێبدات, خۆتەقاندنەوە دوای ئەوەی بەکردەوە دەکرێت, ئیتر بەچالاکی لێکدەدرێتەوە لەلایەن گروپە جێبەجێکارەکانەوە, بۆیە کاتێك خۆتەقاندنەوە بەچالاکی لێکدەدرێتەوە, ئەوا ژیان یەکسان دەکرێت بە مەرگ و هیچ بایەخێك و بەهایەکی نامێنێت.

ئەپڕاڵی 2004